

İngilizce Tekerleme Şarkı Videolarının Türkçe Çevirilerinin Peter Low'un Pentathlon Prensipleri Çerçevesinde İncelenmesi

The Analysis of the Turkish Translations of English Rhyming Song Videos within the Framework of Peter Low's Pentathlon Principles

Araştırma/Research

Burcu YAMAN

Öğr. Gör. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, burcuyaman1@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6381-4122

ÖZET

Çocuklar için hem oyun olarak kabul edilen hem de dil geliştirme aracı olan tekerlemeler aynı zamanda onların farklı kültürleri tanımalarına yardımcı olmaktadır. Sayışmalarda, parmak ve el oyunlarında, sokak oyunlarında, ninnilerde ve bilmeceelerde söylenen tekerlemelerde yer alan ses tekrarları ve kelime oyunları çocukları eğlendirirken dile ait sesleri ve kelimeleri öğrenmelerini sağlamaktadır. İlk olarak sözlü gelenekle başlayan tekerlemeler gelişen teknolojiyle birlikte animasyonlar, çizgi filmler ve videolar yoluyla elektronik ortamlarda da aktarılmaya başlanmıştır. Bunların bir kısmını YouTube kanallarında yayınlanan İngilizceden Türkçeye çevrilmiş tekerleme şarkı videoları oluşturmaktadır. Özel alan çevirilerinden biri olan şarkı çevirilerinde en çok karşılaşılan sorunlar anlam eşdeğerliği ile birlikte biçim ve melodiye uyumun da sağlanması gereğinden doğan zorlukları kapsamaktadır. Bu zorlukların değerlendirilmesi ve giderilmesi için Peter Low, "pentathlon" adını verdiği beş aşamalı bir yöntem sunmaktadır. Çevirmenin karşılaştığı zorlukların üstesinden gelebilmesi ve başarılı bir çeviri ürün ortaya çıkarabilmesi için söylenebilirlik, anlam, doğallık, ritim ve uyak faktörlerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bu kapsamda çağımızda çocukların ve gençlerin vazgeçilmez eğlence ve öğrenim aracı olan internet kanallarından biri olan YouTube kanallarında yayınlanan İngilizceden Türkçeye çevrilmiş tekerleme şarkı videolarından beş örnek seçilmiş, Low'un 'Pentathlon prensipleri' doğrultusunda incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda örneklerin bazılarında kelimesi kelimesine çevirinin tercih edildiği, melodiye uyum ve söylenebilirliğin göz önünde bulundurulmadığı belirlenmiştir. Tekerlemelerin önemli diğer özelliği olan ayrıca söylenebilirliği ve akılda kalıcılığı kolaylaştıran ritim ve uyağın da bazı çeviri örneklerinde dikkate alınmadığı

görmüştür. Çocuklar her bir ulusun kültürel mirasının ve kültürlerarası iletişiminin vazgeçilmez parçası olan tekerlemelerin en önemli koruyucuları ve aktarıcılarıdır. Bu sebeple tekerlemelerin onlara en doğru ve en iyi şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan çalışmada inceleme örnekleriyle sunulan yöntem ve yaklaşımın çevirmen ve çevirmen adaylarına disiplinlerarası bir bakış sunacağı ve tekerleme şarkıların çevirilerinde karşılaşılabilecekleri sorunların çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: tekerleme şarkı çevirisi, Peter Low, pentathlon prensipleri, kültürlerarası iletişim

ABSTRACT

Nursery rhymes which are both play and language improvement tool for children help them to learn different cultures. While alliterations and word games in rhymes singed countings, finger and hand plays, outdoor games, lullabies and riddles amusing children they also help them to improve their phonemic awareness and vocabulary. The rhymes initially started by oral tradition have been recently transferred by animations, cartoons and videos thanks to the developed technology. Some of these are the rhyming song videos that have been broadcast on YouTube channels. The most encountered problems in translations of songs which is one of the special fields, include the difficulties in providing the formal and musical equivalence in addition to semantic equivalence. To evaluate and compensate these difficulties, Peter Low presents a five step model that he called 'Pentathlon Principles'. According to him a translator should consider the factors of singability, sense, naturalness, rhythm and rhyme to overcome problems and create a good translation product. In this context, in the study five sample nursery rhymes videos from English to Turkish on YouTube channels were chosen as data and analysed through the Low's pentathlon principles. As result of the findings, observed that in some of the examples literally translation was preferred without considering the musical chorcence and singability. And also, observed in some translations the rhythm and rhyme were neglected which facilitate the memorization and singability. Children are the natural preservers and transmitters of the nursery rhymes that are the important part of cultural heritage and intercultural communication of each nation. Thus rhymes should be transferred to the children in the most accurate and best way. In this study for this purpose, the method and approach given with examples are expected to present the translators and translator candidates an interdisciplinary view and contribute to the solution of the problems in translations of rhyming songs.

Key words: translation of rhyming song, Peter Low, pentathlon principles, intercultural communication

1. Giriş

Tekerlemeler bilinen en eski sözlü halk edebiyatı ürünlerinden biridir. Çoğunlukla çocuklara hitap eden tekerlemeler, Türk Dil Kurumu (1998, s. 2171) sözlüğünde "tekerleme işi, çoğunlukla birbiriyle uyumlu hazır veya basmakalıp söz" şeklinde tanımlanmaktadır. Oxford (2010, s. 1009) İngilizce sözlüğünde ise 'çocuklar için geleneksel basit şiir veya şarkı' tanımlamasına yer verilmektedir. Pertev Naili Boratav (2003, s. 165) tekerlemelerin herhangi bir konusunun olmadığını ve uyaıklardan elde edilen ses oyunları yoluyla bir şiir düzenine oturtulmuş sıklıkla çocuk geleneğinde yer alan bir tür olduğunun altını çizmektedir. Tekerlemelerin bazıları birbirini tutmayan dizelerle sıralanmış bazıları ise belirli bir nazım düzenine göre oluşturulmuştur.

Tekerlemelerin belli başlı özellikleri arasında kafiye, aliterasyon, ses oyunları ve çağrışımlar gelmektedir. Ayrıca tekerlemelerde zıt kavramlardan yararlanma, mübalağa, tekrar, güldürmeye yönelik söz kalıpları kullanma, soru cevap yöntemlerine başvurulduğu görülmektedir.

Çocuklar için bir oyun şekli olan tekerlemeler eğlendirmesinin yanı sıra çocukların kelime dağarcığını zenginleştirmekte ve dilin seslerini tanımalarına yardımcı olmaktadır. Dili kullanma ve iletişim kurma yeteneklerini geliştirmelerine katkı sunmaktadır. Ayrıca onlara başka kültürleri tanıma imkânı sağlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada İngilizce çocuk tekerlemeleri tarihçesi, işlevleri ve sınıflandırılması örnekleriyle ele alınacak, İngilizceden Türkçeye çeviri tekerleme şarkı örnekleri Peter Low'un "Pentathlon Prensipleri" doğrultusunda incelenecek ve değerlendirilecektir.

1.1 Tekerleme ve Çocuk Tekerlemelerinin Tarihçesi

Tekerlemelerin köklü bir geçmişi vardır. Türk Edebiyatında ilk tekerlemelere Divan-ı Lügati't Türk'te rastlanmaktadır (Güneş, 2020, s. 4). Ali Duymaz (2013, s. 12), *Tekerlemeler* adlı eserinde 'tekerleme' sözünün ilk kullanımının mutasavvıf şair Niyazi Mısıri'nin Yunus Emre'ye nazire olarak söylemiş olduğu 'Başsız kabak gibi bir tekerleme söz ile / Yûnuslayın Niyâzi İrfânı arzularsın' mısrasında yer aldığı bilgisini vermektedir. Tekerlemelerin oluşumunda rüya, mizah, abartı gibi birtakım etmenler de etkili olmuştur. Şükrü Elçin bu konu ile ilgili olarak aklın dışında hayali uydurma söz ve vakalarla birlikte bazı şaman duaları ve kutsi değerlerin güçlerini kaybederek tekerlemelere zemin teşkil ettiğini ileri sürmüştür (Elçin, 1986, s. 590). Boratav ise metinlerin yeniden oluşturularak biçimlendirildiği hatta zaman zaman çeviri ve mekanik aktarma yolu ile tekerleme gerci almak için yabancı dillere de başvurulduğunu ifade etmektedir (Boratav, 1982, ss. 134-149). Böylece tekerlemeler sayesinde nesiller ve toplumlar arasında kültürel aktarım olmuş ve olmaya devam etmektedir. Duymaz (2013, s. 12) edebî metinlerin zaman içinde anlam ve görevlerini yitirerek tekerleme haline gelmeleriyle ilgili olarak Ziya Gökalp'in manzum "Alageyik" masalının başından alınmış bir parçanın ekleme yolu ile oyun tekerlemesine dönüştürülmesi örneğini vermektedir. Tekerlemelere orta oyunu, fıkra, tiyatro, masal, aşık atışmaları gibi pek çok türde rastlanmaktadır. Bunların içinde en zengin olan türlerden birisi de çocuk tekerlemeleridir. Günümüzde bu tekerlemeler çocuk oyunlarında sayışma olarak, medyada çocuklar için hazırlanmış olan şarkı klipi ve animasyonlarda, masalarda sesli oyuncaklarda varlığını devam ettirmektedir.

İngilizcede tekerleme için kafiye ve kafiyelenmiş söz anlamına gelen *rhyme* kelimesi kullanılmaktadır. Geleneksel İngilizce çocuk tekerlemeleri 'Nursery Rhymes' olarak adlandırılırken Amerikada *Mother Goose Rhymes* (*Anne Kaz Tekerlemeleri*) olarak bilinir (Opie & Opie, 1966, s. 1). Anlamsız tekerlemeler, mizahi şarkılar, ninniler, tekerleme dualar, parmak saymacalar, bilmece tekerlemeler, alfabe tekerlemeleri, büyüü sözler, alaycı tekerlemeler, şarkılı oyunlar hepsi Mother Goose Rhymes kavramı kapsamında değerlendirilir (Prosic-Santovac, 2009, s. 1). Mother Goose büyükanne tiplemesinin kökeni 1697 yılında memurluktan emekli olan Fransız Charles Perrault'nun yayımlanmış olduğu derleme çalışmaya dayanmaktadır. Kitap çok kısa sürede tutulmuş ve

kitabın ön kısmında alt başlık olarak *Contes de la mère l'oye* (Tales of Mother Goose) yer almıştır. Bazı akademisyenler tarafından Mother Goose karakterinin bir çeşit peri kuşu anne olduğu söylentilerinin Perrault'nun kitabının yayınlanmasından önce de var olduğu ileri sürülmüştür. Perrault'nun kitabı Robert Sember tarafından İngilizceye çevrilmiş, 1729 yılında 'Histories or Tales of Past Times, Told by Mother Goose' başlığıyla yayınlanmıştır. Daha sonra Newbury tarafından Amerika'da yayımlanmış on altıncı yüzyıl sonrası "nursery rhyme" adıyla basılmaya başlanmıştır (Shahed, 1995, ss. 308-309). İngiltere'de yayınlanan ilk çocuk tekerlemeleri çalışması ise muhtemelen 1744 yıllarında Mary Cooper tarafından yayımlanmış olan *Tommy Thumb's Pretty Song Book* adlı çalışmadır (Opie & Opie, 1966, s. 32). 1951 yılında Iona Margaret Balfour Opie ve Peter Mason Opie'nin çocuk tekerlemeleri ve çocuk tekerlemeleri ile ilgili yapılan çalışmaların bir derlemesi olan *The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes* eseri yayınlanmıştır. Çalışmada değişik türde tekerleme örneklerine, kültürel bilgilerine yer verilmiştir. Kaynağa göre sözlü olarak ortaya çıkmış olan tekerlemelerin birçoğu 1800 yılları öncesine dayanmaktadır ve ilk örnekleri de ninniler ve çocukları eğlendirmek için söylenen harf tekerlemeleridir (Opie & Opie, 1966, s. 4).

1.2 Tekerlemelerin Sınıflandırılması

Tekerleme türlerinin çeşitli olması sebebiyle Türk Halk Edebiyatı çerçevesinde Pertev Naili Boratav, Doğan Kaya, Mehmet Yardımcı, Ali Duymaz gibi araştırmacılar tarafından bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar içinde en kapsamlı olan Ali Duymaz' a ait şu sınıflandırmadır: çocuk oyunlarında yer alan tekerlemeler, oyuna metne ve törene bağlı tekerlemeler, inançlarla ilgili tekerlemeler; halk edebiyatı türleriyle ilgili tekerlemeler: karagöz, tiyatro ve meddah tekerlemeleri; âşık edebiyatı tekerlemeleri: tekke ve tasavvuf edebiyatı tekerlemeleri ve edebî metinlerin değiştirilmesiyle oluşmuş tekerlemeler ve diğer tekerlemeler (Duymaz, 2013, s. 16). Duymaz (2002, s. 26), 'Çocuk Oyunları' ana başlığı altında vermiş olduğu tekerlemeleri ise şu şekilde sınıflandırmaktadır; oyunda söylenen tekerlemeler, yanıltmacalar ve şaşırtmacalar, sayışmacalar, yergi, övgü, kızdırma ve alay tekerlemeleri, oyuna başlatma ve bitirme tekerlemeleri, oyuncak yapımı sırasında söylenen tekerlemeler.

İngilizce tekerleme türleri ve sınıflandırılması ile ilgili olarak ise Iva Kraupová (2014, s. 22) *Linguistic and Methodological Aspects of English Nursery Rhymes* başlıklı tez çalışmasında 'Çocuk Tekerlemelerini şu başlıklar altında sıralamıştır: atlama tekerlemeleri (Skipping Rhymes), top sektirme tekerlemeleri (Ball Bouncing), alkışlama oyunları (Clapping Games), el ve ayak oyunlarında söylenen tekerlemeler (Foot and Finger Plays), sayışmacalar (Counting out Rhymes), oyunu başlatma tekerlemeleri (Starting Rhymes), alay ve kandırmaca tekerlemeleri (Taunts and teases /Tricks and treats), ilahiler (Carols), ninniler (Lullabies), sihir ve büyü tekerlemeleri, (Charms and Incovations), dil çevirmeceleri (Tongue Twisters), anlamsız tekerlemeler, (Nonsensical Rhymes), el oyunlarında söylenen tekerlemeler (Join Hands), Kral ve Kraliçe tekerlemeleri (Kings and Queens), tarihi kökeni olan tekerlemeler (History Bounded Rhymes). Konuyla ilgili olarak Elizabeth Tucker (2008) *Children's Folklore: A Handbook* adlı çalışmasında benzer başlıklar altında açıklamalar ve örneklere yer vermiştir. C. W. Sullivan III. (1995) ise 'Songs, Poems, Rhymes' başlıklı yazısında çocuk tekerleme

türleriyle ilgili açıklamalara örnekler sunmuştur. Aşağıda çocuk tekerleme türlerinin kısa açıklamalarına ve İngilizce Türkçe örneklerine yer verilmiştir:

1.2.1 Skipping Rhymes (İp Atlama Tekerlemeleri)

Genellikle çocukların ip atlarken söyledikleri tekerlemelerdir. Atlama sırasında ritim eşliğinde söylenirler.

Örnek (İngilizce)

Pepsi co pepsi co
When will we go to Mexico
Never never
Because we don't have money
Who has money?
Bathes in the sea
Who hasn' have it
At home in a wash pan (Tucker, 2008, ss. 59-60).

Örnek (Türkçe)

Laleli Belkis
İçeriye gir kız
İpten tut, dışarıya çık kız
Dolapta pekmez
Yala yala bitmez
On kilo sana yarım kilo bana
Aşşecik cik cik cik
Fatmacık sen bu oyundan çık
(Aşçı vd., 2010, s. 75)

1.2.2 Ball Bouncing (Top Sektirme)

Topla oynanan oyunlarda söylenen tekerleme grubudur.

Örnek (İngilizce)

Bounce Bounce bounce a ball
You must never let it go (Musicplay
Bounce The Ball Kid Demo. <https://www.youtube.com/watch?v=p0DAzkrpPi0>. 15.04.2021.

Örnek (Türkçe)

Bir, iki, üç, dört bom
Altı, yedi, sekiz, dokuz bom (Aşçı vd., 2010, s. 75).

1.2.3 Clapping Games (Alkışlarken Söylenen Tekerleme Oyunları)

Alkışlamanın eşlik ettiği oyunlarda söylenen tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce)

Slap me five (high-five clap)
Slap me low (low clap)
Slap me middle
You are too slow
You are too slow (Tucker, 2010, s. 147).

Örnek (Türkçe)

Yağ satarım
Bal satarım
Ustam ölmüş
Ben satarım (Aşçı vd., 2010, s.147).

1.2.4 Hand, Foot and Finger Plays (Ayak ve Parmak Oyunları)

El, parmak veya ayaklarla oynanan oyunlara eşlik amacıyla söylenen tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce):

This little pig went to market (play with five toes)
This little pig stayed at home
This little pig had roast beef
This little pig had none
This pig cried wee wee wee
I can't find my way home (Opie & Opie, 1966, s. 349).

Örnek (Türkçe)

Çatlak patlak yusuvarlak
Kremalı börek sütlü çörek
Çek dostum çek
Elini elimin üstünden çek
(Aşçı vd., 2010, s.36).

1.2.5 Counting out Rhymes (Saymaca Tekerlemeleri)

Genellikle oyuna başlamadan önce kimin ebe olacağını seçmek için ya da oyunu kimin başlatacağını belirlemek için söylenen tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce):

Inter, mitzy, titzy, tool
Ira, dira, dominu,
Oker, poker, dominoker
Out goes you (Opie & Opie, 1966, s. 223).

Örnek (Türkçe):

İn min ucu din
Fır fır atan sinek satan
Tan tun fin (Duymaz, 2013, s. 30)

1.2.6 Starting Rhymes (Başlama Tekerlemeleri)

Oyunu veya bir yarışı başlatmak için kullanılan tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce)

(In hide and seek game after counting numbers)
One, two, three, get of my fathers apple tree
Anybody around my goal is (Sullivian, 1995, s. 152)

Örnek (Türkçe)

Önüm, arkam, aşağım, solum sobe
Saklanmayan ebe (Aşçı vd., 2010, s. 117)

1.2.7 Taunts and Teases / Tricks and Treats (Alay Etme ve Kızdırma Tekerlemeleri / Kandırmaca Tekerlemeleri)

Çocuk oyunlarında bazı tekerlemeler şaka yapmak amacıyla kızdırma ve kandırmayı amaçlar.

Örnek (İngilizce)

Made you look
You dirty crook
You stole yor mother's
Pocketbook (Sullivan, 2010, s. 154).

Örnek (Türkçe)

Ruz ruz
Ava gidiyoruz
Çatlasan da patlasan da
Barışmıyoruz

(Yüksel 1965b, s. 3770'ten akt. Duymaz, 2002, s. 130)

1.2.8 Christmas Carols (Noel Şarkıları)

Eski zamanlarda daire oluşturup dans etme gibi oyunlarda söylenen tekerlemeler zamanla daha çok Noel zamanı söylenen ritmik tekerlemelere dönüşmüştür.

Örnek (İngilizce)

Jingle bells jingle bells
Jingle all the way Oh what fun it is to ride

In a one-horse open sleigh

(<https://www.christmas-corner.com/printables/christmas-carol-lyrics-printable.pdf> . 14.04.2021).

Örnek (Türkçe)

Bu gece yılbaşı gecesidir, bu baca devlet bacasıdır
Verene birkaç oğul, vermeyene bir kör kız
O da bacadan düşsün patlasın

Amiin !... (Aydinoğlu, 1969, s. 5193).

1.2.9 Lullabies (Ninniler)

Ninniler yatıştırıcı melodileriyle bebekleri uyutmak için söylenen halk edebiyatı ürünleridir. Şarkının en doğal şekli olarak kabul edilir (Opie & Opie 1997, s. 17).

Örnek (İngilizce)

Hush, thee my baby
Lie still with thy dady,

Örnek (Türkçe)

Dandini dandini danalı bebek
Elleri kolları kınalı bebek

Thy mammy has gone to the mill, To grind thee some wheat To make thee some meat Oh, my dear babby, lie still (Opie & Opie, 1966, s. 58)	Yatmış kayaları dibine Kekliği tutan bebek ninni (Ungan, 2008, s. 91)
--	--

1.2.10 Riddle Ryhmes (Bilmece Tekerlemeleri)

Soru cevap şeklinde olan tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce)

Knock knock
Who's there?
Wayne.
Wayne who?
Wayne drops
Keep falling on my head (Tucker, 2008, s. 51).

Örnek (Türkçe)

Nereden geliyorsun?
Zirzop kalesinden
Üstün neden yaş?
Denizden geçtim
Çok derin miydi? (Duymaz, 2013, s. 74).

1.2.11 Charms and Incovations (Sihir ve Büyü Tekerlemeleri)

İnançla ilgili bu tekerlemeler Tanrıdan yardım dilemek amacıyla söylenen tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce)

Abracadabra
Abracadabr (Storms, 1948, s. 153)

Örnek (Türkçe)

Kızıl yel isen Ohruç
Karayel isen Ohruç (Gökçeoğlu, 1994, s. 212)

1.2.12 Tongue Twisters (Dil Çevirmeceleri)

Benzer ses tekrarları yardımıyla oluşturulmuş tekerlemelerdir. Dil gelişimi ve hızlı konuşmayı geliştirmek amacıyla söylenirler.

Örnek (İngilizce)

Peter Piper picked a peck of pickled pepper
A peck of pickled pepper Peter Piper picked
If Peter piper picked a peck of pickled pepper
Where is the peck of pickled pepper
Peter piper picked? (Osborne, 1901, s. 71)

Örnek (Türkçe)

Çatalca'da çatal çoban sapan yapar satar.
Bilmem parası var da mı çatal sapan yapar
Yoksa yok da mı çatal sapan yapar
(Duymaz, 2013, s. 45)

1.2.13 Nonsensical Ryhmes (Anlamsız Tekerlemeler)

Anlamsız kelimelerin birbiri ardına sıralanarak oluşturulduğu tekerleme türleridir.

Örnek (İngilizce)

Hey diddle, diddle the cat and the fiddle
The cow jumped over the moon
The little dog laughed to see such sport
And the dish ran a way with the spoon
(Opie & Opie, 1966, s. 203)

Örnek (Türkçe)

Şu kadar şukka
Bu kadar bukka
Men daka dukka
Men daka dukka
(Çelebioğlu vd., 1994, s. 14)

1.2.14 Kings and Quenns (Kral ve Kraliçe Tekerlemeleri)

İngiliz kültüründe tarihi bir dönemde yaşamış kral, kraliçe gibi kişileri konu alan tekerlemelerdir.

Örnek (İngilizce)

Old King Cole was a merry old soul
And a merry old soul was he;
He called for his bowl,
And he called for his fiddlers three
Every fiddler, he had a fiddle
And a very fine fiddle had he (Osborne, 1901, s. 7)

Örnek (Türkçe)

Tak tak temaşa
Hoş geldin Ahmet Paşa
Ahmet Paşa'nın atları
Kişim kişim kişiyor
Bu ne diye kişiyor
Arpa buğday istiyor (Duymaz, 2013, s. 22)

1.3 History-Bounded Rhymes (Tarihi Kökeni Olan Tekerlemeler)

Tekerlemeler ulusların kültürel mirasıdır. Günümüz İngilizce tekerlemelerin bir kısmı I. Elizabeth dönemine dayanır. Örneğin 'Pussy Cat' tekerlemesindeki kraliçenin Tudor hanedanı Kraliçe Elizabeth olduğu düşünülmektedir (Opie & Opie, 1966, s. 357). Çocuk tekerlemelerinin çoğunda tarihi semboller ve bilgiler saklıdır. Örneğin 'Humpty Dumpty' St. Mary's Wall Kilisesi kanonuna bir göndermedir (Hazlett, 2009, ss. 1-14). Hampty Dampty İngiliz iç savaşının olduğu dönem 1648 tarihinde Kraliyetçilerin (Royalist) Meclisçilere (Parliamentary) karşı savunmada (Colchester Savunması) kullandığı bir top idi; fakat duvarın üzerine oturtulduktan sonra yere çakılıp parçalanmıştır. Twinkle twinkle 'tekerlemesi Jane Taylor tarafından yazılmış ve 1806 yılında Darton ve Harvy tarafından basılmıştır (Opie & Opie, 1966, ss. 397-398). Bir dönem Noel şarkıları arasında da yer alan bu tekerleme Mozart'ın düzenlemiş olduğu çalışmasının bir bölümünü oluşturmaktadır (Scheiding, 2016, ss. 81-161). 'Three Blind Mice' tekerlemesi koyu bir Katolik olan Kraliçe Mary dönemiyle ilişkilidir ve bu dönemde yaşanan Katolik protestan çatışmasını sembolize etmektedir. 1794 yılında basılmış olan 'There was an old woman who lived in a shoe' tekerlemesi ise dönemin sosyoekonomik durumunu yansıtan bir örnektir. Geniş aileye sahip ve ekonomik durumu zayıf olan kesimi sembolize etmektedir (Maiti & Naskar, 2017, ss. 27-52). Benzer şekilde 'Baa baa blackship' 1275 yılındaki yün üzerindeki ağır vergileri protesto eden sözler içermektedir (Opie & Opie, 1966, s. 88). Oluştugu dönemde yaşanan olayları yansıtan tekerlemelere 'Ringa Ring o Roses' ve 'London Bridge is Falling Down' tekerlemeleri örnek verilebilir. Bir çocuk oyunu olarak günümüze ulaşmış olan 'Ringa Ring o Roses' tekerlemesinin kökeni 1790'lara dayanmaktadır ve Londra'da yaşanan veba salgınını sembolize etmektedir. Pembe döküntü ile belirti gösteren hastalıktan korunmak ve sebep olduğu kokudan uzaklaşmak için tekerlemenin sözlerinde yer alan 'posies of herbs' çeşitli otlardan faydalanılmaktaydı. 'A tishoo' kelimesi ise hastalığın belirtileri arasında yer alan hapşırma ve öksürüğü temsil etmektedir. 'We all fall down ve Ashes' sözleri ise hastalığın son evresinde insanların düşüp ölmesini ve hastalığın bulaşıcılığı sebebiyle ölümlerin yakılması anlamına gelmektedir (Opie & Opie, 1966, ss. 364-365). 'London Bridge is Falling Down' tekerlemesinde bahsedilen 1666 yılında yaşanan büyük Londra yangını ve sonrasında köprünün yeniden inşasıdır. Bu büyük felakette pek çok bina yanmış ve pek çok insan hayatını kaybetmiştir (Maiti & Naskar, 2017, ss. 27-52).

Duymaz (2002, s. 22), tekerlemelerin içerik ve anlatımları bakımından yakın ve yabancı toplumlarla benzerlikler gösterdiğini ve bu benzerliğin kültürel ilişki içinde olduğumuz pek çok ülke gibi Batı ülkelerinin tekerlemelerinde de yer aldığını ifade etmektedir. Bu benzerliklerin kimi zaman ortak konu çerçevesinde kimi zaman ses

benzerliği kimi zaman da biçim benzerliği yoluyla oluşturulduğu gözlemlenmektedir. Aşağıda bu benzerliklere örnekler sunulmuştur: Türk halk kültüründe yer alan "bezirgân başı" tekerlemesi çocuklar tarafından sevilen bir sokak oyununa eşlik eden bir tekerlemedir. İki oyuncunun karşılıklı el ele tutuşarak oluşturduğu köprünün altından diğer oyuncuların sırasıyla tekerleme eşliğinde geçmesi şeklinde oynanan oyunun sözleri şu şekildedir:

Aç kapıyı bezirgânbaşı, bezirgânbaşı
Kapı hakkı ne verirsin ne verirsin
Arkamdaki yadigâr olsun yadigâr olsun (Aşçı vd., 2010, s. 11).

Oynanış biçimiyle 'London Bridge Is Falling Down' oyun tekerlemesine benzeyen 'Bezirgânbaşı' oyununun tarihi 1936 yıllarına dayanmaktadır. A. Ceren Göğüş'ün (2019, s. 119) vermiş olduğu bilgilere göre İstanbul'da *Çürük Elma* adıyla oynanan oyunda ebeler kapandaki son oyuncuya kadar tekerlemeyi söylerler. Yukarı kaldırılmış kollar 'han kapısını' temsil eder. Bezirgânbaşı padişahın kullanacağı çuha, bez ve tülbent gibi eşyaları sağlamak ve korumakla görevlendirilmiş kişidir. 'Kapı hakkı' ise bu malları satmak için kervaniyla gelen sarayın kapısına gelen tüccarın bezirgân başına ödediği paradır. Tüccar aynı zamanda bezirgân başına daha sonra geldiğinde kendisini hatırlaması için kervanındaki eşyalardan bir armağan verir ve buna 'yadigâr' denir. 'Ring O' Roses' tekerleme oyununun tüm dünyada farklı versiyonları vardır. Türk oyunları arasında yer alan 'kutu kutu pense' bunlardan biridir. 'Kutu kutu pense' ifadesinin Fransızca düşün düşün dinle anlamına gelen 'écoutez écoutez pensez' cümlesindeki ses benzerliği yoluyla oluşturulmuş olduğu tahmin edilmektedir¹. Bir parmak oyunu şeklinde oynanan şu tekerleme ise konu ve oynanış şekliyle benzerdir:

The little pig went to market	Çevre çevre çayırçık
This little pig stayed at home	Orta yerde bunarcık
This little pig had roast beef	Geldi mi tavşan su içma
This little pig had none	Çeldi
And this little pig cried,	Bu tutti bu çesti, bu pişirdi, bu yedi, bu dedi:
Wee wee wee	Hane bana pay pay pay (Hafız, 1977, s.13)
I can't find my way home (Opie & Opie, 1966, s. 349)	

Bu örneklerde olduğu gibi ses benzerliği ve oyun benzerliğiyle oluşturulmuş ve kültürlerarası aktarım yoluyla günümüze ulaşmış pek çok oyun tekerlemesi örneği mevcuttur. Her kültürün tarihi dönemlerinin izlerini ve sembolik unsurlarını taşıyan, kendi dillerinin ses yapıları ve kelime benzerlikleri yardımıyla yapılmış tekerlemeleri vardır. Bu tekerlemeler çocuk oyunları, animasyonlar, basılı eserler ve internet yoluyla aktarılmaktadır. Bu aktarım yöntemlerinden biri olan çeviri yöntemi de bu bağlamda kültürlerarası iletişime katkı sunmakta tekerlemelerin kullanıldığı oyun ve şarkı yoluyla çocukların farklı kültürleri tanımalarına olanak sağlamaktadır.

1.4. Tekerlemelerin Genel Özellikleri ve İşlevleri

¹ <https://www.ludozofi.com/anasayfa/oyunlar/kutu-kutu-pense/15.04.2021>

Tekerlemeler herhangi bir konuyla bağlantılı olduğu gibi herhangi bir konuyu içermeyen birbiriyle alâkasız kelimelerin art arda sıralandığı dizeler şeklinde de görülebilir. Fakat en başta gelen özelliği ritmik yapıya sahip olmaları ve şiirden farklı olarak çoğu zaman bir melodi eşliğinde söylenmeleridir. Bir diğer özelliği ise ses tekrarı (alliteration) ve doğal seslerin taklit edilmesidir (onomatopoeia). Catalina Millán Scheiding (2019, s. 40) tekerlemelerin özelliklerini işitsel ve söyleme amaçlı olması, kafiyeli olması, sosyal bir olgu olması, dilin oyun şeklinde sunulması, parçalar hâlinde olması, tekrarlar içermesi, ezgili ve dramatize edilebilir olması şeklinde özetlemektedir. Oyun tekerlemeleri aynı zamanda çocuklar tarafından güncellenebilir ve yeniden üretilebilir popüler kültür ürünleridir.

Duymaz'a göre (2002, s. 21) tekerlemeler bağlı buldukları türle ilişkili olarak anlamlarından çok işlevleriyle değerlendirilebilirler. Tekerlemelerde mısra başı ve mısra sonu kafiyeler yer alabilmekte, ses oyunları ve çağrışımlara sıkça rastlanmaktadır. Bazı tekerlemeler karşılıklı soru cevap şeklinde olmaktadır. Özetle tekerlemelerde şekil ve fonksiyon içerik ve konudan daha öncelikli konumdur (Duymaz, 2002, s. 21). Pek çok işlevi olan tekerlemelerin çocukların dilsel ve sosyal gelişimi üzerindeki etkileri şöyle sıralanabilir: 1-Çocukların tekerlemeler sayesinde ritim duygusu gelişmekte ve ritmin sağladığı öğrenme kolaylığı ile sözcükler akılda kalıcı hale gelmektedir. 2-Tekerlemeler ses boyutu ile çocukların konuşma dilinde akıcılık kazanmalarını sağlamakta, özgüvenlerini pekiştirmektedir (Ungan, 2009, s. 220). 3-Birçok araştırma tekerlemelerin bünyesinde bulunan ses tekrarı ve uyumun çocukların alfabeyle erken tanıma ve okumayı daha kolay öğrenmelerine katkı sunmaktadır (Fernandez & Baker, 1997, ss. 433-459). 4-Toplu halde söylenen tekerlemeler ve tekerlemeler eşliğinde oynanan oyunlar çocukların psikolojik ve sosyal gelişimine olumlu etkiler sağlamaktadır (Harper, 2011, ss. 65-78). Doğuştan sesleri tekrar etme yeteneğine sahip çocuklar için doğal bir dil öğrenme aracı olan tekerlemeler aynı zamanda bir oyun şeklidir. Bu oyun sayesinde jest, mimik, tonlama gibi unsurları da kullanmayı öğrenirler. Tekerlemeler anadil öğrenimini kolaylaştırdığı gibi yabancı dil öğrenimini de kolaylaştırmaktadır. Ayrıca farklı kültürler hakkında da bilgi sunmakta kültürlerarası iletişime katkı sağlamaktadır. Tekerlemelerin çocukların dilsel, psikolojik ve sosyal yönden gelişimine katkısı ve kültürlerarası iletişim işlevi çevirilerinin ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve

Tekerleme şarkılar çevirileri zor özel alanlardan biridir. Dursun Zengin'e göre (2006, s. 45) tekerlemelerin çevirisinde yaşanan zorluklar onların kendi doğasına ait anlamsal yapılarından kaynaklanmaktadır. Tekerleme şarkı sözleri, kafiye, ses tekrarı, uyak gibi özellikleri, dili ve metin biçimi bakımından şiirle benzerlikler gösterse de müzik eşliğinde söylenmesi çevirilerini biraz daha güçleştirmekte, çevirmene biçim ve anlam eşdeğerliğini sağlamanın yanı sıra ritim ve müzik eşdeğerliği sağlama görevini de yüklemektedir.

Klaus Kaindl (2006, ss. 85-94) çevirinin çoğu zaman karmaşık bir olgu olduğunun altını çizmekte ve disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirdiğini vurgulamaktadır. André Lefevere (1975) şiir çevirisi için yedi çeviri tekniğinden söz eder: Bu teknikler şu şekilde

sıralanabilir: 1-Sesçil çeviri (sese ait özelliklerin birinci planda olması); 2-Kelimesi kelimesine çeviri (kelimelerin hedef dile aynı şekilde çevrilmesi), 3-Ölçülü çeviri (çeviride şiirdeki ölçünün esas alınması), 4-Şiirin düzyazı olarak çevirisi (ses ve uyak aramaksızın anlama odaklanması), 5-Uyak sistemine göre çeviri (Çeviride kafiye ve ölçünün esas alınması), 6-Serbest koşuk çevirisi (İçeriğin biçimden öncelikli olması, anlamın ölçü ve uyaktan öncelikli olması), 7-Yorum (anlamın korunarak hedef dilde yeni bir biçim yaratılması). Disiplinlerarasılık bağlamında şiir çevirisi stratejileri çevirmene kolaylık sunmakta fakat hedef dilde biçimsel ölçü sağlansa da melodiye uyum çeviri sürecini zorlaştırmaktadır. Bu noktada çevirmenin ikinci bir alan olarak müzik duyarlılığı ve ritim algısına da sahip olması gerekmektedir.

Tekerleme çevirilerinde karşılaşılan diğer bir sorun, işlevsel eşdeğerliğin sağlanmasıdır. Çeviri sadece kelimelerin aktarımından ibaret değildir. Seksenli yıllardan sonra Vermeer 'Skopos Kuramı', Even-Zohar 'Çoğul Dizge', Toury ise betimleyici çalışmaları ile çeviriyi işlevsel açıdan ele almış, çevirinin kültürle olan ilişkisine vurgu yapmışlardır. Bu konu ile ilgili olarak İsmail Boztaş da çevirinin sadece kaynak dil ve erek dil arasında sözcüksel ve dilbilgisel eşdeğerlik kurma becerisi olmadığını çevirinin aynı zamanda kaynak dildeki ifadeleri anlam, işlev ve kültürel bakımdan da aktarabilme becerisi olduğunu ifade etmektedir (Boztaş, 1993, s. 57). Skopos; hedef, amaç, niyet anlamlarına gelen Yunanca bir sözcüktür. Skopos bazen işverenin ya da çevirmenin çevirideki amacı anlamlarına da gelmektedir. Her metin kısa ya da uzun vadeli bir amaç doğrultusunda üretilmektedir. Dolayısıyla bu hedef ve amaçlar metnin skoposunu da belirlemektedir (Vermeer, 2007, ss. 3-4). Vermeer, "Farklı skoposlar, aynı kaynak metnin farklı çevirilerine yol açar" (2007, s. 12) cümlesiyle metnin amacının önemini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Skopos kuramına göre iyi bir çeviri amacına yönelik işlevini yerine getirmeli, çevirmen ise çift kültürlü bir uzman olabilmelidir (Vermeer, 2007, ss. 28-30). Peter Newmark (1982, s. 10), iletişimsel çeviriden bahsederken kaynak metnin okuyucusu üzerinde yaratılan etkinin aynı şekilde erek metin okuyucusu üzerinde de yaratılması amacından söz eder. Bu yaklaşım doğrultusunda çeviri eyleminden önce sorulması gereken dört soru vardır: metnin amacı nedir, çevirmenin amacı nedir, okuyucu kimdir, metnin niteliği ve işlevi nedir? (Newmark, 1982, ss. 20-21).

Tekerlemeler söylenme amacıyla oluşturulmuş folklorik ürünlerdir. Johan Franzon 'söylenebilirlik' kavramını bir metnin sözlerinin müziğe uyumu olarak tanımlamaktadır (2008, ss. 373-399). Bu uyum sadece sözlerin müziğe uyarlanmasını kapsamaz aynı zamanda çevrilen sözlerin müzikle birlikte kolay söylenebilirliğini de kapsar (Low, 2005, ss. 192-194). Bununla ilgili olarak Low (2003) söylenebilir çeviri yaratmanın zor bir görev olduğunu belirtmektedir. Çünkü çevirmen okuyucuya değil dinleyiciye seslenmektedir. Bu zorluklar çevirmeni Franzon'ın (2008, s. 376) belirtmiş olduğu çeviri seçenekleriyle karşı karşıya bırakır: Şarkıyı çevirmemek, sözleri müziği dikkate almadan çevirmek, müziğe kaynak sözlerle ilişkisi olmayan yeni sözler yazmak, çeviriyi özgün müziğe uyarlamak veya müziği ona göre uyarlamak, bu bazen gerekli görüldüğü yerde yeni bir beste gerektirebilir.

Low (2017, s. 63) *Translating Song (Lyrics and Texts)* adlı eserinde kültürel içerikli unsurların aktarımından, söz ve müziğin uyumunu sağlayarak akıcı bir çeviri yaratmanın

zorluklarından bahsetmektedir. Fakat tüm zorluklarına rağmen “şarkı sözü çevirileri çevirmeye değerdir” (Low, 2017, s. 1). Low’a göre (2003) iyi bir şarkıda metin ve müzik arasında yakın bir ilişki vardır ve bu ilişki çeviride de aynı şekilde korunmalıdır. Öncelikli olmasa da anlamsal doğruluk da önemlidir. Diğer önemli basamak ise ritmi ve müzikaliteyi sağlayan kafiyedir. Low bazı kısıtlamalar sebebiyle özel bir alan olarak gördüğü şarkı çevirileri için yöntem düşünürken Antik Yunanda beş daldaki yarışlardan oluşan pentatlon müsabakalarından esinlenmiş “pentahtlon presiplerini” oluşturmuştur. Bu müsabakalarda sporcular her bir branştan aldıkları puanların toplamına göre başarılı sayılırlar. Benzer şekilde Low da şarkı çevirilerinde çevirmenin karşılaması gereken beş kriterden bahseder. İyi bir çeviri için çevirmen de en iyi toplamı hedeflemelidir (Low, 2003, s. 92). Bu kriterler şu şekilde sıralanmaktadır: söylenebilirlik, duygu ve anlam, doğallık, ritim ve kafiye. Bu kriterler sadece şarkı sözleri için değil şarkı formundaki çeşitli metinlerin çevirileri için de uygulanabilir (Low, 2017, s. 5).

Skopos kuramına atıfta bulunan Low çevirinin özel amacına ve işlevine uygun olması gerektiğini düşünmektedir (Low, 2003, s. 93). Vermeer’e göre (2007, s. 95) sanatsal ürünlerin çevirilerinin sanatsal değeri olmalıdır. Benzer şekilde şarkılar da söylenebilir olmalıdır. Low’a göre söylenebilirlik birinci kriterdir. Low’un söylenebilirlik kavramı eklemleme, canlılık, nefes, tınlama ve sesleri yansıma gibi seslendirme unsurlarını içermektedir (Low, 2017, s. 81). Bu bağlamda çevrilen sözlerin melodide söylenebilirliği ve seçilen kelimelerin hitap ettiği dinleyici grubu için uygun olup olmadığı da göz önünde bulundurulması gereken hususlardır. İkinci kriter anlamdır. Low (2003, s. 94) her ne kadar söylenebilirlik kavramını ön planda tutsa da anlamın da göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgular. Söylenebilirliği sağlamak için kelimelerin yer değiştirmesi, kısaltılması ya da melodiyeye daha çok uyan eşanlamlısının kullanımı anlam kriterini sağlamak için uygulanan stratejilerdir. Üçüncü kriter ise söylenebilirlik ve anlamın birleşimiyle sağlanacak olan doğallık ilkesidir (Low, 2003, s. 95). Doğallıkla ilgili sorunlar; uygun olmayan kelime sıralaması, telaffuzda belirsizlik ve bölünmeler, ezgisel olmayan ve söylenişi zor kelimeler gibi durumları kapsamaktadır (Low, 2017, s. 65). Örneğin gündelik kullanımda da az tercih edilen sıra dışı kelimelerin kullanımı doğallığı sağlayamamaktadır (Low, 2017, s. 65).

Low’un sıralamış olduğu diğer kriterler ise ritim ve kafiyedir. Dizelerin sonunda yer alan kafiye tekerlemenin oluşumunda önemli rol oynar. Dizeler ve kelimelerin söylenme hızı ile ilgili olan ritim ise melodinin oluşumuna katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda çevirmen kaynak metinde yer alan vurgulamalara ya da hecelere, notaların uzunluğu ve kısalığına göre çeviri metne sözcük veya sözcük grubu eklemeye, kelimeleri tekrar etme gibi seçeneklerle karşılaşabilir (Low, 2003, s. 97). Bu noktada Low (2003, s. 99) çevirmenin çeviri yapmadan önce kaynak metnin çevirmeye değer özellikleri nelerdir ve bu özelliklerin kaybı önlenir mi, kolay söylenebilirlik için ritme mi, kafiye mi, yoksa doğal olmasına mı öncelik verilmelidir gibi kendisine sorması gereken sorular olduğu görüşündedir.

Low (2013, ss. 229-44) “When Songs Cross Language Borders” başlıklı makalesinde çeviriler (translations), uyarlamalar (adaptations) ve değiştirilmiş (replacement text) metin arasındaki farklılıklara değinmektedir. Çeviri kaynak metni

referans olarak kaynak metindeki etkinin hedef metinde yaratılmaya çalışılması iken uyarılma amaçlanan hedef doğrultusunda bazı öğelerin değiştirilmesi, kısaltılması, çıkartılması gibi işlemleri kapsamaktadır. Bu sebeple uyarlamalarda çeviri metinlerin kaynak metne eşdeğerliği daha azdır. Değiştirilmiş metinler (replacemant text) ise Franzon'ın (2008) orijinal metne yeni sözler yazmak şeklinde sunduğu çeviri seçeneklerinden biri iken Low tarafından sözlü bileşenleri kaynak metindekine eşdeğer olmayan "var olan bir müzik için kullanılmak üzere oluşturulmuş şarkı sözleri" (2013, s. 231) olarak tanımlanmaktadır. Bu bir yeniden yaratma (re-creation) işlemidir (Low, 2003, s. 100). Low şarkı sözü çevirilerinde işlevselliğin ön planda olduğunu düşünmekte ve bu sebeple söylenebilirliğe önem vermektedir. Fakat anlamın, ritme uyumun ve kafiyenin de göz ardı edilmemesi gerektiğinin altını çizmektedir çünkü kaynak metindekine benzer etkiyi yaratacak olan doğallık ancak böyle sağlanacaktır. Çevirmen iyi bir ürün ortaya çıkarmak istiyorsa beş aşamayı tamamlamaya çalışmalıdır.

3.Uygulama Örnekleri

Çalışma kapsamında YouTube video kanallarında yer alan İngilizceden Türkçeye çevrilmiş beş kaynak tekerleme başlığı altında yirmi iki tekerleme şarkı örneği incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda, incelenen tekerleme şarkı videolarının yayınlandığı YouTube kanalları ve erişim adresleri yer almaktadır.

Tablo 1

İngilizceden Türkçeye Çevrilmiş Tekerleme Şarkıların Yayınlandığı Kanallar ve Erişim Adresleri Listesi

No:	Yayınlandığı YouTube Kanalı Yayın Tarihi ve İçeriği	Erişim Adresi
Şarkı 1	Heykids. <i>Bebek Ninnileri</i> . (2019, 22 Kasım), YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=YAHR14Pnzg
Şarkı 2	Mutlu Çocuk. (2019, 15 Şubat), <i>Leo ile Ninni Bebek Şarkıları dinle</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=VCKvkm3GLO
Şarkı 3	Alpi ve Arkadaşları. (2017, 25 Ocak). <i>Parla Sen Küçük Yıldız</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=NLnsQrar5ak
Şarkı 4	Balon TV. (2016, 13 Mayıs). <i>Parla Parla Yıldızcık</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=E3uzGncwuw4
Şarkı 5	Baby TV. (2013, 10 Eylül). <i>Parla Parla</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=7AQQhiwPdlk
Şarkı 6	Sevimli Dostlar. (2017, 20 Eylül), <i>Humty Dumpty Türkçe</i> , YouTube,	https://www.youtube.com/watch?v=WN4LSassfCM
Şarkı 7	Baby TV. (2016, 27 Mayıs). <i>Şişko Bodur</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=Co8ZcMambZl
Şarkı 8	Smart Baby. (2019, 16 Eylül). <i>Humty Dumty (Yumurta Kafa Türkçe)</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=E0nI8 RKcNg
Şarkı 9	Hula Hop TV. (2019, 4 Ekim). <i>Yumurta Kafa Şarkısı</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=ypV4D-p2tFE

Şarkı 10	Kids TV. 2019, 28 Ocak. <i>Humpty Dumpty Bir Duvara Oturdu</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=OfKJopehA5Q
Şarkı 11	Baby TV. (2013, 17 Eylül). <i>Mee mee Kara Koyun</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=iEJcaHOSTIY
Şarkı 12	Hey Kids. (2019, 10 Haziran). <i>Kara Koyun Bebek Şarkıları Dinle</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=zl4udX9M7s4
Şarkı 13	Alpi ve Arkadaşları. (2017, 28 Şubat). <i>Hey Hey Kara Koyun</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=6WVALj5vFlw
Şarkı 14	Loo Loo Çocuklar. (2020, 20 Kasım). <i>Baa Baa Karakoyun Bebek Şarkısı</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=SYokgv03ofY
Şarkı 15	Baby TV. (2018, 18 Ekim). <i>Londra Köprüsü</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=KLV9u-NBJJY
Şarkı 16	HeyKids. (2020, 30 Ocak). <i>Londra Köprüsü Bebek Şarkıları Türkçe</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=ZOiqQXoSQbs9
Şarkı 17	Happy Kids TV. (2020, 24 Ocak). <i>Londra Köprüsü Yıkılıyor</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=cqKvYsQ_d00
Şarkı 18	Alp ve Arkadaşları. (2017, 1 Şubat). <i>Bir Gün Bir küçük Fare</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=KnBAOoklCQ8
Şarkı 19	Balon TV. (2018, 7 Eylül). <i>Guguklu Saat Fare Saatin Üstünde</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=clbmlVln7lw
Şarkı 20	Kids TV Türkçe. (2019, 18 Temmuz). <i>Tiki Tiki Tak</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=3My1V-XDkLw
Şarkı 21	Baby TV. (2019, 18 Nisan). <i>Baby tv türkçe tik tak hickory dickory dock</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=O7XlPfcQcMQ
Şarkı 22	HeyKids. (2019, 24 Nisan). <i>Saat Eder Tik Tak</i> , YouTube	https://www.youtube.com/watch?v=gFkZ9DNTJGU

Kaynak Tekerleme 1

Twinkle Twinkle Little Star

"Twinkle twinkle little star
Howl wonder what you are
Up above the world so high
Like diamond in the sky
Twinkle twinkle little star
How I wonder what you are" (Opie & Opie, 1966, s. 397).

Tablo 2

Twinkle Twinkle Little Star (Parla Parla Küçük Yıldız) Tekerleme Şarkısının Türkçe Çevirileri

Şarkı 1	Şarkı 2	Şarkı 3	Şarkı 4	Şarkı 5
İşil işil parlayan ışıklar ne acaba Dünyadan çok uzakta Sanki birer pirlanta	Parla küçük yıldız parla Yıldız gelsin Yatağına Sana iyi uykular	Parla sen küçük yıldız Ne kadar da güzelsin Gökyüzünde yüksekte	Parla parla yıldızcık Seni çok merak ettim Dünyadan çok uzakta	Gökyüzünde bir yıldız Pırl pırl parlıyor Dünyadan çok uzakta tıpkı bir elmas gibi

İşil ışıl parlayan ışıklar ne acaba	Yıldız yanında parlar Parla küçük yıldız parla	Elmas gibi parlıyor Parla sen küçük yıldız Ne kadar da güzelsin	Gökyüzünde bir elmas Parla parla yıldızcık Seni çok merak ettim	Gökyüzünde bir yıldız pırlıl pırlıl parlıyor
--	---	--	--	--

Birinci örnekte uyarlama yöntemi tercih edilmiş, kaynak metinde 'parla parla' şeklinde tekrar eden kelime grubu 'işil ışıl' kelimesiyle yer değiştirmiştir. Bu kelime tercihi ve tekrarının söylenebilirliği zorlaştırdığı anlaşılmaktadır. 'How I wonder what you are' (ne olduğunu çok merak ediyorum) ifadesi ise silinmiş benzer anlam 'ışıklar ne acaba' sorusu ile verilmeye çalışılmıştır. Kaynak metindeki anlam hedef metinde sağlanmış görünse de söyleyenin yıldızı merak etmesi durumu yansıtamamıştır. Ayrıca melodinin ritmine uyum sağlamak için gökyüzünde kelimesinin çıkarıldığı ve 'pırlanta gibi' yerine 'sanki birer pırlanta' kelimelerinin eklendiği gözlemlenmektedir. Bu uyarlamalar ritmi sağlamış olsa da doğallık ve söylenebilirlik düzeyinde 'yıldız' kelimesi yerine ışıklar kelimesinin kullanımının kaynak metinde verilmek istenen anlam ve doğallığı bozduğu, kelime tercihi ve tekrarının söylenebilirliği zorlaştırdığı anlaşılmaktadır.

İkinci örnekte söylenebilirliği kolaylaştırmak amacıyla 'Parla parla' tekrarı yer değiştirmiş, biri cümle başında diğeri ise cümle sonunda kullanılmıştır. Fakat bu durum melodideki nefes duraklarının süresinin uzamasına neden olmuş, bu da ritmi yavaşlatmış tekerleme şarkının söylenebilirliğini, canlılığını ve doğallığını olumsuz yönde etkilemiştir. Örnekteki tekerlemeye kaynak tekerlemede yer almayan 'yıldız gelsin yatağına' cümlesinin eklendiği görülmektedir. Bu, kaynak metinde verilmiş olan anlamla eşdeğer değildir. Kaynak metinde yıldızın çok uzakta olduğu ve merak edildiği ifade edilmektedir. Uyarlama tekniği uygulanan örnekte kafiyenin, birinci ve ikinci mısralarda yer alan 'parla' ve 'yatağına' kelimeleri ile üçüncü ve dördüncü mısralarda ise 'uykular' ve 'parlar' kelimeleri ile sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Kaynak metinle benzerlik içeren tek dize 'parla parla küçük yıldız' dizesidir. Tekerlemenin genel özelliklerinden biri olan kelime tekrarının art arda değil cümle başı ve sonunda kullanılması bölünmelere yol açmış, uygun olmayan kelime sıralaması ezgisel olmayan bir söyleyiş ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla pentathlon prensiplerinde birinci sırada yer alan söylenebilirlik koşulu sağlanamamıştır.

Üçüncü örnekte 'parla parla' tekrarının yerine 'parla sen' kelimeleri tercih edilmiş, tekerlemeye kaynak tekerlemede olmayan 'ne kadar da güzelsin' dizesi eklenmiştir. Pentathlon prensiplerine göre söylenebilirliği sağlamak için uygulanan tekniklerden birisi de eklemlemedir. Fakat örnekte yer alan kelime tercihleri eklemlemeyi sağlayamamış söyleyiş zorlaştırmıştır. Uyarlama tekniğinin uygulanmış olduğu örnekte tekerlemenin en belirgin özelliklerinden biri olan kafiye uyumunun yeteri kadar sağlanmadığı, bu sebeple kaynak tekerlemede yer alan doğallığın da hedef kültüre yansıtılmadığı gözlemlenmektedir. Kaynak metinde yer alan 'merak etme' eylemi hedef kültüre aktarılamamış, anlam eksik yorumlanmıştır. Sonuç olarak Low'a göre söylenebilirlikle birlikte olması gereken anlam etkisi sağlanamamıştır.

Dördüncü örnekte ‘küçük yıldız’ ifadesinin ‘yıldızcık’ kelimesiyle değiştirildiği ve ‘how I wonder what you are’ ifadesinin ise ‘seni çok merak ettim’ ifadesiyle karşılandığı görülmektedir. Low’a göre kelime seçimi söylenebilirliği olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. ‘Yıldızcık’ kelimesi söylenmesi zor olmakla birlikte ezgisel olmayışı sebebiyle doğallık ilkesini de bozmaktadır. Kaynak metindeki anlam aynı ifadelerin kullanımıyla sağlanmış görünmektedir. Birinci ve beşinci mısralardaki ‘yıldızcık’ kelimesi ile ikinci ve altıncı mısralardaki tekrar cümleleriyle kaynak metinde yer alan kafiye sağlanmıştır. Kelimelerin dizilişi ritmi olumsuz etkilememiştir; fakat tercih edilen ‘yıldızcık’ ve ‘parla parla’ kelimeleri ve tekrarı söylenebilirliği zorlaştırmıştır.

Beşinci örnekte kafiyenin sağlanmasından ziyade ritmin ve kolay söylenebilirliğin ön planda tutulduğu gözlemlenmektedir. Kafiyenin sadece ‘gökyüzünde bir yıldız pırıl pırıl parlıyor’ tekrarıyla sağlandığı görülmektedir. ‘How I wonder what you are’ cümlesinin silinmiş olduğu görülen örnekte kaynak metinde yer alan anlamın hedef kültüre yansıtılmadığı anlaşılmaktadır. Seçilen kelimeler ve dizilişin ritmi olumsuz etkilemediği, söylenebilirliği zorlaştırmadığı belirlenmiştir.

Low’un kaynak metinde yer alan kelimelerin kullanılmadığı ve sözlerin orjinal müziğe göre yeniden yazıldığı ‘metni değiştirme’ tekniğini aynı melodiyle çocukların dinlediği şu tekerleme şarkı örneğinde uygulanmıştır:

Daha dün annemizin kollarında yaşarken
Çiçekli bahçemizin yollarında koşarken
Şimdi okullu olduk sınıfları doldurduk
Sevinçliyiz hepimiz yaşasın okulumuz

(Heykids. (2017, 22 Aralık). *Daha dün annemizin kollarında yaşarken*. Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=ISP4WCF5gWY>

Kaynak Tekerleme 2

Humpty Dumpty

“Humpty Dumpty sat on a wall
Humpty Dumpty had a great fall
All the king’s horses and all the king’s men
Couldn’t put Humpty together again” (Opie & Opie, 1966, s. 213).

Tablo 3

Humpty Dumpty Tekerleme Şarkısının Türkçe Çevirileri

Şarkı 6	Şarkı 7	Şarkı 8	Şarkı 9	Şarkı 10
Yumurta kafa	Duvara oturmuş	Yumurta kafa	Ben sakar bir	Humpty Dumpty
Çıkış duvara	tombul yumurta	çıkış duvara	yumurtayım	duvardaydı
Oturamamış	Duvarдан düşmüş	Duramamış	Duvarдан düşerim	Humpty Dumpty
Düşmüş aşağıya	Tombul yumurta	düşmüş aşağıya	kalkmam	yuvarlandı
Koşmuş hemen	Kralın bütün	Herkes koşmuş	Yardıma gelir	Kralın tüm atları
herkes yardım	adamları	onun yardımına	arkadaşlarım	kralın tüm
etmiş ama	Kaldıramamışlar	Birleşememiş	Çok sakarım ben	adamları
Akıllanmamış	onu	yumurta kafa	çok çok sakar	Humptiyi tekrar
yumurta kaf				toplayamadı

Söylenbilirlik açısından sorun teşkil etmeyen altıncı örnekte kültürel öğelere yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bir yumurta olduğu düşünülen Humty Dumty, 'yumurta kafa' olarak aktarılmış, kaynak tekerlemede yer alan kral ve kralın atlarının çevirisi yapılmamıştır. Dolayısıyla sembolik anlam eksik yorumlanmıştır. İkinci dizede yer alan 'duvara' ve 'aşağa' kelimeleri ile kafiye sağlanmıştır. Tekerlemenin sonunda yer alan 'birleştirememişler onu' cümlesinin de silindiği ve yerine 'akıllanmamış yumurta kafa' ifadesinin konduğu görülmektedir. Kelimelerin sıralanışı ve sağlanan kafiyenin ritmi sağladığı ve söylenbilirliği kolaylaştırdığı gözlemlenmiştir.

Yedinci örnekte tercih edilen kelimeler söylenbilirlik açısından sorun yaratmamasına rağmen kaynak metindeki kafiye ve uyumdaki doğallık örnekte sağlanamamış görülmektedir. Humty Dumpty ismi yerine 'tombul yumurta' tercih edilmiştir. Fakat videonun başlığında 'şişko Bodur' ifadesinin yer aldığı görülmektedir. 'Kralın bütün adamları' ifadesiyle tekerlemenin kültürel boyutu yansıtılmıştır. Söylenbilirliği kolaylaştırmak için Low'un belirtmiş olduğu kelime eksiltme tekniği uygulanarak kaynak metinde 'kralın bütün atları ve kralın bütün adamları' cümlesinde yer alan 'kralın atları' ögesi çıkarılmıştır. Kafiyenin kelime tekrarı ile sağlanmaya çalışıldığı örnekte kaynak metinde yer alan uyum ve doğallığın hedef metne yansıtılmadığı görülmektedir.

Sekizinci örnekte söylenbilirliği sağlamak amacıyla birçok kelimenin silindiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra ritmi sağlamak amacıyla kafiyenin göz önünde bulundurulduğu anlaşılmaktadır. Fakat video başlığında 'Şişko Bodur' olarak aktarıldığı görülmektedir. Kralın adamları ve atları, yumurta kafa gibi sembolik öğeler çeviride silinmiş olduğundan anlam kaynak metindeki şekliyle aktarılamamıştır.

Dokuzuncu örnekte yumurtanın duvardan düşmesi haricinde tüm kelime ve ifadelerin değiştirildiği ve uyarlama tekniğine başvurulduğu görülmektedir. Örnekte 'yardıma gelir arkadaşlarım' ve 'Çok sakarım ben çok çok sakar' kelimelerinden oluşan dizelerin melodi ile birlikte söylendiğinde kelime yoğunluğu sebebiyle zorluğa yol açtığı gözlemlenmektedir. Çeviri tekerlemede anlam farklılaşmıştır. Kaynak tekerlemedeki kelimelerin dizilişi ve söylenişindeki doğallık hedef dilde sağlanamamıştır.

Onuncu örnekte tekerlemenin kelimesi kelimesine çevrildiği görülmektedir. Ritmi sağlamak amacıyla dizelerin sonunda kafiye sağlanmış, kültürel öğelerin aktarımına özen gösterilmiştir. Ancak son dizelerde yer alan 'kralın tüm atları, kralın tüm adamları kelimeleri' nin melodinin sınırlarını bir miktar aşması sebebiyle söylenbilirlik açısından zorluk yarattığı gözlemlenmektedir. Humpty Dumpty tekerlemesinin değiştirme (replacement) tekniği ile yapılmış (orijinal melodisine yeni sözler yazılmış) örneği ise şöyledir:

Kocaman bir kafası var
Küçücük bir vücudu var
Başında minicik şapkasıyla
Hamdi Damti Hamdi Damti
Sallanarak yürüyordu
Neşe ile gülüyordu
Karşısına çıktı bir duvar

Kaynak Tekerleme 3

Baa Baa Black Sheep

"Baa Baa Black ship
Have you any wool?
Yes sir, Yes sir, three bags full
One for the master, one for the dame
And one for the little boy who lives down the lane" (Opie & Opie, 1966, s. 88)

Tablo 4

Baa Baa Black Ship Tekerleme Şarkısının Türkçe Çevirileri

Şarkı 11	Şarkı 12	Şarkı 13	Şarkı 14
Mee mee kara koyun	Kara koyun yünün Nerede?	Hey hey kara koyun hiç yün var mı?	Baa baa kara koyun, Sende yün var mı?
Hiç yünün var mı?	Burda üç çuval	Evet evet üç çanta var	Evet var, evet var, Hem de üç torba.
Evet var evet var	dolu hem de	Biri küçük beye biri	Biri ustam için,
Üç çuval dolusu	Biri amca için	küçük hanıma	Diğeri teyze için,
Biri küçük hanıma	diğeri teyze	Bir diğeri çiftlikteki	Biri de ileride
Biri küçük beye	Sonuncusu çocuk	çocuk için	yaşayan Küçük çocuk için.
Biri de çayırın altındaki çocuğa	için yaşar çiftlikte	Hey hey kara koyun hiç yün var mı?	
		Evet evet üç çanta var	

On birinci örnekte kaynak tekerlemeye olabildiğince sadık kalındığı, melodiye uyum sağlamak amacıyla bazı ufak değişiklikler yapıldığı gözlemlenmektedir. Aktarımda hedef dilin onomopetik özelliklerinin de göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Koyunların çıkardığı ses İngilizcede 'baa baa' yansıma sesi ile ifade edilirken bu ses dilimizde 'mee' yansıma sesi ile karşılanır. 'Evet bayım' (Yes, sir) ifadesinin melodiye uyum sağlamak ve söylenebilirliği kolaylaştırmak amacıyla 'evet var' şeklinde değiştirildiği anlaşılmaktadır. Bir önceki dizede sorulan soruyla ilişkili ve uyumlu görünen bu tercihin anlamı ve doğallığı da olumsuz etkilemediği gözlemlenmektedir. Master ve Dame kelimeleri, 'küçük hanım ve küçük bey' kelimeleri ile karşılanmış, hanıma ve çocuğa kelimeleri ile sonlanan dizeler arasında uyak sağlanmıştır.

On ikinci örnekte 'mee mee' ses yansımasına yer verilmemiştir. Bu kelime boşluğunun melodide hissedildiği ve söylenişinde de zorluk yarattığı belirlenmiştir. Uyak sağlamak için yeri değiştirilen 'hem de', 'yaşar çiftlikte' tercihlerinin özellikle küçük çocuklar göz önünde bulundurulduğunda zorluk yaratabileceği görülmektedir. Kelimelerin dizilişi açısından doğallık sağlanamamış dolayısıyla tekerlemenin akılda kalıcılığı da zorlaşmıştır. Uyarılama tekniğinden yararlanan örnekte kaynak tekerlemede sağlanan doğal uyumun örneğe yansıtılmadığı anlaşılmaktadır.

On üçüncü örnekte 'mee mee' yansıma kelimelerinin tekerlemeden silinmiş olduğu ve yerine 'hey hey' ünlem kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu yansıma

sesler kaynak metinde de görüldüğü gibi tekerlemeye doğal bir anlam yüklemekte ve tekerlemeyi söylenişi eğlenceli hale getirmektedir. Örnekte kaynak tekerlemede yer alan 'çanta' kelimesinin aynı şekilde hedef dile aktarıldığı gözlemlenmektedir. Oysa Türkçede tekerlemedeki durum için kulağa daha doğal gelen 'çuval dolusu yün' ifadesi kullanılmaktadır. Örnekte dolu kelimesinin silindiği bu eksikliğin de ritimde boşluk yarattığı anlaşılmaktadır. Oluşturulan tekerlemedeki kelime dizilimi ve kelimelerin melodiye uyumunda doğallığın sağlanamadığı tespit edilmiştir.

On dördüncü örnekte yansıma seslerin kaynak metinden olduğu gibi aktarıldığı gözlemlenmektedir. Bu, tekerlemenin hedef dilde doğal görünmemesine neden olmaktadır. Uyarılama tekniğinin uygulanmış olduğu örnekte kaynak tekerlemede yer alan 'master' ve 'dame' kelimelerinin 'usta' ve 'teyze' kelimeleri ile karşılandığı görülmektedir. Melodiyle uyumu göz önüne alındığında örnekte yer alan 'diğeri teyze için' ve 'biri de ileride yaşayan çocuk için' ifadelerinin söylenişte zorluk yarattığı anlaşılmaktadır.

Kaynak Tekerleme 4

London Bridge is Falling Down

"London bridge is falling down falling down falling down
London bridge is falling down, my fair Lady
Build it up with iron bars iron bars iron bars
Build it up with iron bars my fair lady
Iron bars will bend and break" (Opie ve Opie, 1966, ss. 270-271).

Tablo 5

London Bridge is Falling Down Tekerleme Şarkısının Türkçe Çevirileri

Şarkı 15	Şarkı 16	Şarkı 17
Londra köprüsü yıkılıyor yıkılıyor yıkılıyor	Londra Köprüsü yıkılıyor yıkılıyor yıkılıyor	Londra köprüsü yıkılıyor yıkılıyor yıkılıyor
Londra köprüsü yıkılıyor sevgili bayan	Londra Köprüsü yıkılıyor Sevgili Leydim	Londra köprüsü yıkılıyor sevgili bayan
Demir parmaklıklardan yapılmış yapılmış	Tahta ve kille güçlensin Güçlensin güçlensin	Londra köprüsü yıkılıyor yıkılıyor yıkılıyor
Demir parmaklıklardan sevgili bayan	Tahta ve kille güçlensin Sevgili Leydim	Londra köprüsü yıkılıyor sevgili bayan
Parmaklıklar eğilip kırılır kırılır Parmaklıklar kırılır sevgili bayan	Tahta ve kil aşınır aşınır aşınır Tahta ve kil aşınır sevgili Leydim	Londra köprüsü yıkılıyor yıkılıyor yıkılıyor Londra köprüsü yıkılıyor sevgili bayan

On beşinci örnekte hedef dile aktarımın kaynak tekerlemeye bağlı kalınarak yapıldığı görülmektedir. Melodiye sığmadığı için 'demir parmaklıklardan yapılmış' cümlesinde 'yapılmış' kelimesi silinerek eksiltme yoluna gidilmiştir. Yine benzer şekilde ezgiye sığmadığı için ve söylenebilirliği zor olduğu için 'Iron bars will bend and break' cümlesinde yer alan 'demir' kelimesinin çıkartılması yoluna gidilmiştir. Uyak düzeninin

kaynak metinde olduğu gibi kelime ve cümle tekrarları ile sağlandığı görülmektedir. Bu durum hem kaynak metindeki benzer ritmin hem de doğallığın sağlanmasına yardımcı olmuştur.

Söylenbilirliğin ilk sırada yer aldığı “Pentathlon presipleri”nde anlamın sağlanması da önemlidir. On altıncı örnekte ‘tahta ve kille güçlensin’ ifadesinde yer alan ‘tahta ve kille’ kelimelerinin hece sayısının melodiye sığmaması sebebiyle söylenme güçlüğü yarattığı tespit edilmiştir. Melodiye sığması için kelimelerin hızlı söylenmesi gerekmektedir. Bu durum tekerlemenin doğallığını bozmaktadır. Anlam bakımından değerlendirildiğinde kültürel bir öge olan ‘lady’ kelimesinin korunduğu gözlemlenmektedir. Bu, tekerlemenin sembolik anlam boyutuna katkı sağlamaktadır. Kaynak tekerleme on iki dörtlükten oluşmaktadır (bkz. Opie & Opie, 1966, s. 271). Tekerleme şarkı örneğinde birinci ve üçüncü dörtlüğün çevrildiği görülmektedir.

On yedinci örnekte ise çocuklar tarafından söylenmesinde güçlük yaratabileceği düşüncesiyle aynı iki dizinin tekrar edildiği ve diğer dizelerin hedef dile aktarılmadığı görülmektedir. Bu durum anlam bütünlüğünün bozulmasına sebebiyet vermiştir. Kafiye tekerlemede yer alan aynı cümlenin tekrarı ile sağlanmaya çalışılmıştır. Kaynak tekerleme daha fazla mısra ve dörtlükten oluşmaktadır. Dolayısıyla kaynak tekerlemedeki doğallık bozulmuştur.

‘London Bridge is Falling Down’ tekerlemesinin değiştirme (replacement) tekniği ile yapılmış (orijinal melodisine yeni sözler yazılmış) örneği ise şu şekildedir:

“Hay aksi hay aksi yıkıldı yıkıldı
Hay aksi yıkıldı oyuncak kulem
Ahşap ve çimentoyla çimentoyla çimentoyla
İnşa edelim yeniden haydi elele
İnşa edelim yeniden haydi elele
Çünkü kırılır yeniden ne yazık ki
Altın ve gümüş ile
Gümüş ile gümüş ile
İnşa edelim yeniden haydi elele
İnşa edelim yeniden haydi elele” (Loo Loo Çocuklar. (2021, 2 Şubat). *London Bridge is Falling Down*

Türkçe. You Tube, <https://www.youtube.com/watch?v=YvGQYxhezBY>).

Kaynak Tekerleme 5

Hickory Dickory Dock

“Hickory Dickory dock
The Mouse ran up the clock
The clock struck the one, the mouse ran down
Hickory Dickory dock
Hickory Dickory dock
Hickory Dickory dare, the pig flew up in the air
The men in brown soon brought him down
Hickory Dickory dare”(Opie ve Opie, 1966, s. 206).

Tablo 6

Hickory Dickory Dock Tekerleme Şarkısının Çevirileri

Şarkı 18	Şarkı 19	Şarkı 20	Şarkı 21	Şarkı 22
Bir gün bir küçük fare	Guguklu saat fare	Tiki tiki tak fare	Tiki ti tiki ti	Saat eder tik tak
Tırmandı bir saate	saatin üstünde ve	çıktı bak saat biri	tak	fare tırmanır
Saat geldi bire	saat bir fare indi	vurdu fare aşağı	Saate	Saat birdir fare
Fare indi yere	Guguklu saat tik	düştü	koştu fare	düşer
Bir gün bir küçük fare	tak tik tak tik tak	Tiki tiki tak tik	Çalınca	Saat eder tik tak
Bir gün küçük bir yılan	Bir yılan	tak tik tak tik tak	saat	Saat eder tik tak
Tırmandı bir saate	Guguklu saat yılan	Tiki tiki tak fare	Fırladı	Köpek tırmanır
Saat geldi ikiye	saatin üstünde	çıktı bak saat	fare	Saat ikidir köpek
Yılan indi yere	Ve saat iki yılan	ikiyi vurdu fare	Tiki ti tiki ti	düşer saat eder
Bir gün bir küçük yılan	indi	aşağı düştü	tiki ti tiki	tik tak
	Guguklu saat tik	Tiki tiki tak tik	ti tiki ti	
	tak tik tak tik tak	tak ..	tiki tak	

'Hickory dickory dock' tekerlemesi 1800'lü yıllarda İskoçya'da çobanların koyunlarını sayarken söyledikleri bir tekerlemedir. Daha sonrasında çocuklar tarafından oyun sayışmalarında kullanılmıştır. Hevara sekiz, devera dokuz, dick on rakamlarını temsil etmektedir (Opie & Opie, 1966, s. 206). Ayrıca tekerlemenin Exeter Katedralindeki astronomik saat örnek alınarak oluşturulduğu düşünülmektedir. Saatin kapısının altında kedinin fare avlaması için yerleşik küçük bir delik vardır.

On sekizinci örnekte 'hickory dickory dock' yerine 'bir gün bir küçük fare' ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Birinci dörtlükte ritmi sağlamak ve söylenebilirliği kolaylaştırmak için uygulanan uyak düzeni ikinci dörtlükte yer alan 'yılan', 'fare' ve 'saate' kelimeleri arasında sağlanamamıştır. Kaynak tekerlemede yer alan "the men in brown soon brought him down" ve "hickory dickory dare" cümleleriyle adamların saate çıkan fareyi aşağı indirdiği ifade edilmekte ve 'dare' kelimesi ile saate çıkan farenin cesaretine vurgu yapılmaktadır. Kelimelerin değiştirilmesi ve kelimelerin farklı dizilimi nedeniyle kaynak tekerlemedeki doğallık hedef dilde sağlanamamıştır.

On dokuzuncu örnekte 'hickory dickory dock' ifadesi 'guguklu saat' kelimeleri ile karşılanmıştır. Oysa tekerlemeye özgü ezgiselliği vurgulanan bu kelime grubu sağlamaktadır. Saatin tınlama seslerini yansıtan 'tik tak' kelimeleri ile ritim sağlanmış fakat örnekte dize sonlarında yer alan, tekerlemenin akılda kalmasına yardımcı olan uyak sisteminin uygulanmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum söylenebilirliği kolaylaştırmak yerine zorlaştırmıştır. Tekerlemelerin en önemli özelliğini yansıtan ve Low'un söylenebilirliği sağlayan unsurları arasında yer alan eklemleme, tınlama öğeleri göz önünde bulundurulmamıştır. Bu sebeple çeviri tekerleme kulağa doğal gelmemektedir.

Yirminci örnekte ‘hickory dickory dock’ tekrarının yerine ‘tiki tiki tak’ yansıma kelimeleriyle ritmin sağlanmış olduğu görülmektedir. Söylenbilirliği sağlamak için “fare saate çıktı” ifadesinde yer alan ‘saate’ kelimesi çeviri tekerlemeden çıkartılmış, ‘fare çıktı bak’ şeklinde aktarılmıştır. Ancak ‘tiki tiki tak fare çıktı bak’ dizelerinde sağlanan uyağın ‘saat biri vurdu fare aşağı düştü’ dizelerinde sağlanamadığı gözlemlenmektedir. Seçilen kelimelerin hece sayısının ezginin uzunluğuna göre kısa olması kaynak tekerlemedeki doğallığı ve söylenbilirliğin sağlamasını engellemiştir. Kaynak metinle karşılaştırıldığında tekerlemenin ikinci dörtlüğünün çevrilmediği onun yerine ‘saat bir’ saat iki olarak değiştirilmiş ve birinci dize tekrarlanmıştır. Dolayısıyla kaynak tekerlemedeki anlam eksik aktarılmıştır.

Yirmi birinci örnekte yer alan ‘hickory dickory dock’ kelimeleri yerine ‘tiki ti tiki ti tak’ yansıma sözcükleri kullanılarak hem söylenbilirlik sağlanmış hem de ritim oluşturulmuştur. Benzer şekilde kaynak’ tekerlemede yer alan ‘hickory dickory dock ve the mouse ran up the clock’ dizelerinde oluşturulan uyağın hedef dile aktarılmış olan tekerlemede ilk ve son dizelerde tekrarlanan ‘tiki ti tiki ti tak’ kelimeleri ile sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Uyarlama tekniğinin uygulanmış olduğu örnekte saatin biri gösterdiği ifadesi silinmiş ve ‘çalınca saat’ ifadesiyle değiştirilmiştir. Bu tekerleme bir sayışma tekerlemesidir ve günümüzde çocuklara sayıları ve saatleri öğretmek amacıyla kullanılmaktadır. Söylenbilirliği sağlamak için kaynak metinde yer alan saatin kaç olduğuyla ilgili rakamsal ifadeler çıkartılmıştır. Bu, kaynak tekerlemede yer alan anlamın bozulmasına yol açmıştır. Tekerlemenin sayıları ve saati öğretme işlevi karşılanamamıştır.

Yirmi ikinci örnek söylenbilirlik açısından değerlendirildiğinde çeviri tekerlemenin ilk mısrasında sağlanan eklemelerin ‘saat birdir fare düşer’ aktarımında sağlanamadığı gözlemlenmektedir. Tekerlemelerin en önemli özelliklerinden olan akılda kalıcılığı ve söylenbilirliği kolaylaştıran uyak sisteminin ise sadece ‘saat eder tik tak’ tekrar cümlesinde sağlanabildiği, diğer dizelerde sağlanamadığı görülmektedir. Bu durum tekerlemenin doğal tınısını engellemiştir. İlk dize haricinde kaynak metinden bağımsız olarak çevrilen tekerleme örneğinde anlam hedef dile eksik aktarılmıştır.

4. Sonuç

Tekerlemeler biçimsel olarak şiire benzese de ezgi eşliğinde söylenmeleri sebebiyle farklılık göstermektedir. Low tarafından özel alan çevirisi olarak kabul edilen şarkı çevirisi disiplinlerarası bir yaklaşım gerektirmektedir. Bu bağlamda çevirmen sadece metnin diline değil ritmine ve kafiyesine de hâkim olmalıdır. Low’a göre çeviri kaynak metni referans alarak kaynak metindeki etkinin hedef metinde yaratılmaya çalışılması iken uyarlama, amaçlanan hedef doğrultusunda bazı öğelerin değiştirilmesi, kısaltılması, çıkartılması gibi işlemleri kapsamaktadır. Low, çevirmenin pentathlon müsabakalarındaki yarışmacılar gibi beş aşamalı süreçten geçtiğini, bu aşamalardaki başarı oranının çeviri ürünün kalitesini etkilediği görüşündedir. İşlevsellik açısından değerlendirildiğinde, Low, şarkıların söylenmek için yazılmış ürünler olduğu için öncelikle söylenbilirliği yönünden ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra şarkı çevirilerinde göz önünde bulundurulması gereken dört temel prensip daha vardır: ritim,

kafiye, doğallık ve anlam. Ritim ve kafiye doğallığı sağlayan en önemli unsurlardır. Doğallık ritimde yer alan kelime sayısı, söylenebilirlik açısından kolay ve melodik kelimeler gibi konuları içermektedir. Bunların yanı sıra anlam da asla göz ardı edilmemelidir. Çeviri tüm bu dört aşamayla birlikte mümkün olduğunca anlamın ve içerdiği mesajın da korunarak tamamlanması demektir. Söylenebilirliği sağlamak için yapılan bazı stratejiler kelimelerin yer değiştirmesi, kısaltılması ya da melodiye daha çok uyan eş anlamlısıyla yer değiştirilmesi şeklinde sıralanabilir. Şarkı tekerlemelerinin tüm bu özelliklerini koruyarak çeviri yapmak kolay değildir. Fakat Low'a göre ortaya çıkacak bu sanatsal ürün tüm zorluklara değer gözükmektedir. Low (2003), şarkı çevirilerinde en önemli noktanın metin ve müzik arasındaki ilişkinin korunması olduğunu ifade etmektedir. Bu, söylenebilirliği kolaylaştıran en temel özelliklerden biridir. Bu noktada metnin ön incelemesi yapıldıktan sonra melodi eşliğinde çeviri tekniklerinin uygulanması yararlı bir yaklaşım olabilir. İncelenen örnekler göz önüne alındığında her bir tekerleme şarkı örneğinde beş prensibi de karşılayan az sayıda çeviri olduğu görülmektedir. Bazı çeviri örneklerinde ritim sağlanmaya çalışılırken anlamın kaybolduğu, söylenebilirliğin zorlaştığı, ritme ve melodiye uyumu sağlamak için sıralaması değiştirilen veya sayısı azaltılıp çoğaltılan kelimeler sebebiyle doğallığın bozulduğu görülmektedir. Bu zorluklar karşısında bazı çevirmenlerin uyarlama yöntemini seçtiği görülmektedir. Tekerleme şarkı örnekleri arasında değiştirme (replacement) tekniği ile yeniden yazılmış olanları da mevcuttur. İyi bir çeviri ürün için amaç önce söylenebilirliği sağlamak daha sonrasında mümkün olan en az kayıpla diğer aşamaları da başarıyla tamamlayabilmektir. Doğru ve uygun kelime seçimleri, ritim ve kafiyeye hâkimiyet, verilmek istenen mesajı göz önünde bulundurmamak diğer bir aşama olan doğallığı da sağlayacaktır. Şarkı tekerlemeleri, sosyal, kültürel, dilsel özellikleri işlevleri bakımından son derece önem arz eden folklorik ürünleridir. Dinleyicisi ve en önemli aktarıcıları çocuklar olan bu kültürel değerlerimizin onlara en doğru ve en güzel şekilde sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda çevirmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu çalışmada sunulan Low'un pentathlon prensipleri ve uygulama örneklerinin şarkı çevirisi ve benzeri alanlardaki çeviri çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Kaynakça

- Aşçı, M., Özgür, C. S., Çavdar, U., & Selimoğlu, İ. (2010). *Çocuk oyunları*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Aydinoğlu, G. (1969). Gelenekler: Posof'ta yılbaşı âdetleri, *TFA*, 12(235), 5193.
- Boratav, Pertev N. (2003). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. K Kitaplığı Yayınları.
- Boztaş, İ. (1993). Çeviri, çevirmen, dilbilim ilişkisi, çeviride eşdeğerlik ve kayıplar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 55-6.
- Çelebioğlu, A. Ö., & Ziya Y. (1979). *Türk bilmeceler hazinesi*. Ülker Yayınları.
- Duymaz, A. (2002). *İrfanı arzulayan sözler tekerlemeler*. Akçağ Yayınları.
- Duymaz, A. (2013). *Çikolata sümbül melek /tekerlemeler*. Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (1986). *Halk edebiyatına giriş*. Akçağ Yayınları.

- Evas, E. (1901). *Old king cole's book of nursery rhymes*. Macmillan company.
- Fernandez-Fein, S., & Baker, L. (1997). Rhyme and alliteration sensitivity and relevant experiences among preschoolers from diverse backgrounds. *Journal of Literacy Research*, 29(3), 433-459. <https://doi.org/10.1080/10862969709547967>.
- Franzon, J. (2008). Choices in song translation. singability in print, subtitles and song performance. *The Translator*, 14(2), 373-399. <https://doi.org/10.1080/13556509.2008.10799263>.
- Gökçeoğlu, M. (1994). *Tezler ve sözler III*. Yakın Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Göğüş, A. C. (2018). Bir çocuk oyununun diakronik incelemesi: Aç kapıyı bezirgânbaşı. 9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi* (ss. 117-123). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. <https://www.kulturportali.gov.tr/mrepo/eKitap/eb-BirCocukOyunununDiakronikIncelemesi/>
- Güneş, F. (2020). Çocuk tekerlemeleri. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi. The Journal of Limitless Education and Research*, 5(1), 1-21. <https://doi.org/10.29250/sead.685541>.
- Hafız, N. (1977). Prizren'de Türk tekerlemeleri. *Sivas Folkloru*, 5(51), 13-16.
- Harper, L. (2011). Nursery rhyme knowledge and phonological awareness in preschool children. *The Journal of Language and Literacy Education*, 7(1), 65-78.
- Hazlett, L. A. (2009). The use of British nursery rhymes and contemporary technology as Venues for creating and expressing hidden literacies throughout time by children adolescents and adults. *Form on Policy*, (1), 1-14.
- Hornby, A. S. (2010). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. 8th Edition. Oxford University Press.
- Kaindl, K. (2006). Complexity and interdisciplinarity: two key concepts in translation studies. Kasar, Sündüz Öztürk (Ed.), *Interdisciplinarity on Translation*. Vol. 1. (ss. 85-94). Les Editions Isis.
- Krapová, I. (2014). *Linguistic (and methodological) aspects of English nursery rhymes* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Masaryk University Faculty of Education Department of English Language and Literature.
- Lefevere, A. (1975). *Translating poetry: Seven strategies and blueprint*. Van Gorcum.
- Low, P. (2003). Singable translations of songs. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice*, 11(2), 87-103. doi:10.1080/0907676X.2003.9961466
- Low, P. (2005). The Pentathlon approach to translating songs. Gorrée, D. L. (Ed.), *Songs and significance: Virtues and vices of vocal translation* (ss. 182-212). Editions Rodopi.
- Low, P. (2013). When songs cross language borders. *The Translator*. 19(2), 229-244.
- Low, P. (2017). *Traslating songs. Lyrics and texts*. 1st edition. Routledge Publishing.
- Maiti, A., & Naskar, D. (2017). Of deception and dogma: The delusive history behind nursery rhymes. *European Journal of English Language and Literature Studies*. 5(4), 27-52
- Newmark, P. (1984). *Approaches to translation*. Pergamon Presss Ltd.

- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall/ Shangai Foreign Language Education Press.
- Nikololajeva, M. (1996). *Children's literature comes of age: Roward a new aesthetic*. Garland Publishing Inc.
- Osborne, E. (1901). *Old Cole's book of nursery rhymes*. Macmillan Company.
- Opie, I. & Opie, P. (1969). *The Oxford dictionary of nursery rhymes*. Oxford University Press.
- Prosic-Santovac, D. (2009). *Home and school use of mother goose*. Andrehević Endowment.
- Sadlier, W. H. (t.y.) *Nursery rhymes and phonemic awareness*. Park Ridge School District. <https://www.parkridgeschools.org/cms/lib/NJ02201474/Centricity/Domain/25/Nursery%20Rhymes%20and%20Phonemic%20Awareness.pdf>
- Prosic-Santovac, D. (2009). *Home and school use of mother goose*. Andrehević Endowment.
- Scheiding, C. M. (2016). Nursery rhymes: Pieces of the children literature puzzle in translation . *The ESSE Messenger*, 25 (1), 81-161.
- Scheiding, C. M. (2019). From nursery rhymes to childlore: orality and ideology. *The Looking Glass: New Perspectives on Children Literature*, 22(1), 33-46.
- Shahed, S. M. (1995). A common nomenclature for traditional rhymes. *Asian Folklore Studies*, (54), 307-314. <https://doi.org/10.2307/1178946>.
- Storms, G. (1948). *Anglo-Saxon Magic*. Martinus Nijhoff/ Graven Hague
- Sullivan, C. W. (1995). Songs, poems, rhymes. B. Sutton-Smith, J. Mechling, T. W. Johnson & F. McMahon (Ed.), *Children's folklore* (ss. 145-160). Routledge.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe sözlük*. II. Cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Toker, S. (2011). Türkçenin anadili olarak öğretiminde ninni ve tekerlemelerin yeri. *IJSES. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi. International Journal of Social and Economic Sciences*, 1(1), 25-29.
- Tucker, E. (2008). *Children's folklore /A Handbook*. Greenwood Press.
- Ungan, S. (2009). Dil gelişim aracı olarak tekerlemeler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 217-225.
- Vermeer, Hans. J. (2007). *Çeviride Skopos kuramı* (Çev. Ayşe Handan Konar). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yüksel, A. (1965). Akdağ Madeni halk oyunları: Çekirge ve cenderme oyunları, *TFA*, 9(197), 3930-3931.
- Zengin, D. (2004). Tekerlemelerin çevirisi. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. Temmuz-Ağustos, 44-53.
- Zengin, D. (2006). *Almancaya çevrilen Türk masallarında çeviri sorunları*. Türk Dil Kurumu Yayınları.